

भौमोऽत्रिः। पर्जन्यः। त्रिष्टुप्, २-४ जगती, ९ अनुष्टुप्।

अच्छा वद तवसं गीर्भिराभिः स्तुहि पर्जन्यं नमसा विवास।

कनिक्रददृषभो जीरदानूरेतो दधात्योषधीषु गर्भम् ॥ ५.०८३.०१

तवसम्- शक्तिमन्तम्। अच्छ- अभिलक्ष्य। वद- मन्त्रं ब्रूहि। आभिः- एताभिः। गीर्भिः- वाग्भिः।
पर्जन्यम्। स्तुहि- स्तोत्रं कुरु। नमसा- वन्दनेन। विवास- परिचर। जीरदानुः- क्षिप्रदानः।
वृषभः- वर्षकः। कनिक्रदत्- जगर्ज। ओषधीषु। गर्भं रेतः। दधाति- यच्छति ॥१॥

वि वृक्षान्हन्त्युत हन्ति रक्षसो विश्वं बिभाय भुवनं महावधात्।

उतानागा ईषते वृष्णावतो यत्पर्जन्यः स्तनयन्हन्ति दुष्कृतः ॥ ५.०८३.०२

वृक्षान्- तरून्। वि- विशेषेण। हन्ति- पातयति। रक्षसः- राक्षसान्। हन्ति। महावधात्-
अस्माद्धहद्धननात्। विश्वम्- सर्वम्। भुवनम्- जगत्। बिभाय- अबिभ्यत्। उत- अपि च।
अनागाः- अपापा अपि। वृष्णावतः- वर्षकात्। ईषते- पलायन्ते। पर्जन्यः। स्तनयन्- गर्जन्।
दुष्कृतः- पापिन एव। हन्ति ॥२॥

रथीव कशयाश्वाँ अभिक्षिपन्नाविर्दूतान्कृणुते वर्ष्याँ३ अह।

दूरात्सिंहस्य स्तनथा उदीरते यत्पर्जन्यः कृणुते वर्ष्याँ१ नभः ॥ ५.०८३.०३

रथी- महारथः। कशया। अश्वान्- तुरगान्। अभिक्षिपन्। इव। वर्ष्यान्- वर्षकान्। दूतान्-
मरुतः। आविष्कृणुते- प्रकटयति। पर्जन्यः। यत्- यदा। नभः- आकाशम्। वर्ष्याँ- वर्षकम्।
कृणुते- करोति। तदा। दूरात्। सिंहस्य- मेघस्य। स्तनथाः- गर्जनशब्दाः। उदीरते-
उद्गच्छन्ति ॥३॥

प्र वाता वान्ति पतर्यन्ति विद्युत् उदोषधीर्जिहते पिन्वते स्वः।

इरा विश्वस्मै भुवनाय जायते यत्पर्जन्यः पृथिवीं रेतसावति ॥ ५.०८३.०४

वाताः- वायवः। प्र- प्रकर्षेण। वान्ति। विद्युतः- तडितः। पतयन्ति- पतन्ति। ओषधीः- ओषधयः। उत्- जिहति- उद्गच्छन्ति। स्वः। पिन्वते- क्षरति। यत्- यदा। पर्जन्यः। रेतसा- उदकेन। पृथिवीम्- भूमिम्। अवति- रक्षति। तदा। विश्वस्मै- सर्वस्मै। भुवनाय- जगते। इरा- अन्नम्। जायते- प्रादुर्भवति ॥४॥

यस्य व्रते पृथिवी नन्नमीति यस्य व्रते शफवज्जर्भुरीति।

यस्य व्रत ओषधीर्विश्वरूपाः स नः पर्जन्य महि शर्म यच्छ ॥ ५.०८३.०५

यस्य। व्रते- नियत्याम्। पृथिवी- भूमिः। नन्नमीति- नमति। यस्य। व्रते। शफवत्- मृगा अपि। जर्भुरीति- भ्रियन्ते। यस्य व्रते। ओषधीः- ओषधयः। विश्वरूपाः- नानारूपा भवन्ति। स त्वम्। पर्जन्य। नः- अस्मभ्यम्। महि- महत्। शर्म- मङ्गलम्। यच्छ- देहि ॥५॥

दिवो नो वृष्टिं मरुतो ररीध्वं प्र पिन्वत वृष्णो अश्वस्य धाराः।

अर्वाङ्तेन स्तनयितुनेह्यपो निषिञ्चन्नसुरः पिता नः ॥ ५.०८३.०६

मरुतः- हे वाताः। दिवः- नभसः। वृष्टिम्। ररीध्वम्- दत्त। वृष्णः- वर्षकस्य। अश्वस्य- व्याप्तस्य। पर्जन्यस्य धाराः- उदकधाराः। पिन्वत- क्षरत। एतेन- अनेन। स्तनयितुना। अर्वाङ्गम्- अस्मदभिमुखम्। असुरः- प्राणदः। नः- अस्माकम्। पिता- पालकः। पर्जन्यः। अपः- उदकानि। निषिञ्चन्- क्षरन्। इहि- आगच्छ ॥६॥

अभि क्रन्द स्तनय गर्भमा धा उदन्वता परि दीया रथेन।

दृतिं सु कर्ष विषितं न्यञ्च समा भवन्तूदृतौ निपादाः ॥ ५.०८३.०७

अभि- अभितः। क्रन्द- शब्दय। स्तनय- गर्ज। आ धाः- धारय। उदन्वता- उदकवता। रथेन- रंहणेन। परि- परितः। दीय- गच्छ। दृतिम्- मेघम्। विषितम्- विशेषेण बद्धम्। न्यञ्चम्- अधोमुखम्। सु- सुष्ठु। कर्ष। उदृतः- उन्नतप्रदेशाः। निपादाः- निकृष्टपादाः। समा भवन्तु ॥७॥

म॒हान्तं॑ को॒शमु॒द॒चा नि॒ षिञ्च॑ स्यन्दन्तां कु॒ल्या वि॒षिताः॑ पु॒रस्ता॑त् ।

घृ॒तेन॑ द्यावापृथि॒वी व्यु॒न्धि सु॒प्रपा॑णं भवत्व॒ध्याभ्यः॑ ॥ ५.०८३.०८

महान्तम् । कोशम्- मेघम् । उदच- उद्गमय । नि षिञ्च - नीचैः क्षारय । विषिताः- विष्कृताः ।
कुल्याः- नद्यः । पुरस्तात्- पुरतः । स्यन्दन्ताम्- प्रवहन्तु । घृतेन- उदकेन । द्यावापृथिवी-
द्यावापृथिव्यौ । व्युन्धि- क्लेदय । उदकम् । सुप्रपानम्- शोभनपानम् । अध्याभ्यः- धेनुभ्यः ।
भवतु ॥८॥

यत्प॑र्जन्य॒ कनि॑क्रदत्स्तनय॒न्हंसि॑ दु॒ष्कृतः॑ ।

प्रती॑दं वि॒श्वं मो॒दते॑ यत्किं च॑ पृथि॒व्यामधि॑ ॥ ५.०८३.०९

यत्- यदा । पर्जन्यः । कनिक्रदत्- गर्जति । स्तनयन्- गर्जन् । दुष्कृतः- पापिनः । हंसि- बाधसे ।
तदा । इदम्- एतत् । यत्किञ्च पृथिव्यामधि- यत्किञ्चित् भूम्या उपर्यस्ति तत् । विश्वम्- सर्वम् ।
मोदते- तुष्यति ॥९॥

अव॑र्षीर्व॒र्षमु॒दु षू॒ गृ॒भाया॒क॒र्धन्वा॒न्यत्ये॑त॒वा उ॑ ।

अजी॑जन॒ ओष॑धीर्भो॒जनाय॑ क॒मुत॑ प्र॒जाभ्यो॑ऽविदो मनी॒षाम् ॥ ५.०८३.१०

अवर्षीः- वृष्टवानसि । वर्ष- वर्षणम् । सु- सुष्ठु । गृभाय- गृहाण । धन्वानि- मरुदेशान् । अत्येतवे-
अतिक्रम्य गन्तुम् । अकः- अकरोः । भोजनाय- भोगाय । ओषधीः । अजीजनः- ससर्जिथ ।
प्रजाभ्यः- मनुष्येभ्यः । मनीषाम् । अविदः- लब्धवान् ॥१०॥